

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

ACTING METHODS

SZÍNÉSZNEVELÉS

AMERIKAI ÉS HAZAI GYAKORLATI

TAPASZTALATOK ALAPJÁN

Magyar nyelvű tézisek

Kiss Eszter Ágnes DLA

Témavezetők: Jákfalvi Magdolna egyetemi tanár

Kárpáti Péter egyetemi tanár

2020

Bevezető

Kutatásom annak meghatározására irányul, hogy milyen lehetőségek, technikák alkalmasak az európai és az amerikai színészképző iskolák metódusainak együttes használatára. Mindezt a hazai és az Egyesült Államokban szerzett tanári és színészi tapasztalataim alapján vizsgáltam. A kérdéskör első elemei akkor fogalmazódtak meg bennem, amikor 2006 és 2010 között az Amerikai Egyesült Államokban élve a The University of Chicago drámaóráin a hallgatók színészképzésével foglalkoztam.

Az európai színházi iskolák hagyományainak keretei között képzett színészként szembesülnöm kellett azzal a ténnyel, hogy bár valamennyi tengerentúli iskola az európai hagyományokon alapul, mind felfogásukban, mind módszereikben alapvetően eltérően fejlődtek tovább az egykor közös gyökerektől. Szembekerülvén az eleinte áthidalhatatlannak tűnő, nem csupán a színházkultúrában, de sok más téren is jelentős különbségeket mutató értékítélettel és ízlésvilággal, sikerült kidolgoznom egy olyan programot, amely a tengerentúlon nagyra értékelt európai kultúra színházelméleteit felhasználva vezette be a hallgatókat a színjátszás alapjaiba. Ezt a metódust egy olyan általam összeállított és kigyakorlott kurzusra építettem fel, amelyet 2001-ben vezettem professzionális néptáncosok színpadi képzése céljából a Magyar Állami Népi Együttes tagjainak. A módszer a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanító mestereimtől (Zsámbéki Gábor, Sáry László, Mladen Vasary) tanult felfogás alapján épül fel, és felhasználtam benne Jacques Lecoq, Peter Brook, Eugenio Barba és Ivica Boban workshopjain szerzett tapasztalataimat is, melyeket részben a főiskolás évek alatt, részben Soros-ösztöndíjasként szereztem.

Azt vizsgáltam, hogy a színészi eszköztár felépítésére milyen utakat kísérletezett ki a folyton megújuló színházi világ, és hogy más kulturális körülmények között ezek miképpen alkalmazhatók, hogyan fuzionáltathatók egymásba az eltérő színházi hagyományokra alapuló technikák.

Tézisek

I. Össze lehet-e állítani egy olyan alapmetodológiát, amely bármely színpadi előadó számára biztos és jól használható szellemi és fizikai eszközkészletet biztosít?

A kutatásom témájául választott problémakör egy olyan komplex jelenség a színművészetben, amely egy igényes színészt élete végéig foglalkoztat. Sokféle módon, sok rendezővel és színészcollégával, sok stílusban dolgozunk, és minden munka egy újabb kihívás, hogy az addig megszerzett eszköztár elemeiből az adott körülmények között mit használjunk fel egy produkció próbafolyamatában.

Egy új munka elkezdésekor a színész részéről vegyes, kíváncsisággal és izgalommal terhes hangulat kíséri a próbák kezdeti szakaszát, mert akkor világlik ki, hogy elegendő-e a már birtokában lévő színészi fegyvertárból válogatnia, vagy esetleg egy teljesen új megközelítés, újfajta megjelenítés szükségeltetik a szerepe megformálásához. Színészként töltött éveim során megtapasztaltam, hogy az eszköztár tudatos vizsgálata és rendszeres frissítése elengedhetetlen a pályán. A folyton megújuló igények, változó stílusok is arra ösztönöznek minket, hogy a művészetet újra és újra más szempontokból vizsgáljuk, a már sokszor megválaszolt kérdésekre más és más válaszokat adjunk. Azonban vannak olyan részei a színész egyéni eszköztárának, amihez minden körülmények között szívesen nyúl, és ez a „trezor” mindig képes azt a megnyugtató kényelmet adni, amitől a színész elég magabiztosan érezheti magát még egy teljesen újfajta megközelítéseket igénylő produkcióban is. Egy bármikor mozgósítható, biztos háttérrel rendelkezve könnyedebben kísérletezünk és nyitottabban próbálunk ki új dolgokat.

Jelen doktori kutatásom kezdetén ebből kiindulva kerestem a választ arra, hogy ez a minden színésznél más és más forrásból megszerzett bázis miben különbözik egymástól, illetve létezik-e egy olyan szilárd, mindenki által használható színészmesterségbeli alap, amire mindannyian támaszkodhatunk.

II. Az általam összeállított metodológia alkalmazható-e az európaiól eltérő amerikai színházi és színészképzési hagyományban?

Magyar táncosoknak tartott színésztreníngem alatt összegeztem a saját magam által a színészképző technikák témájában megszerzett tudást és a lehető legjobban felépítve állítottam össze egy a színpadi jelenlét erősítését és a táncosok magabiztosságát célzó tematikát. Később az Egyesült Államokban színészként dolgozva szembesülnöm kellett ennek a számomra alapvető színészi bázisnak az enyémtől sok tekintetben különböző voltával. Akkor értettem meg, hogy egy másik kontinensen szükségszerűen más alapelvek az irányadók. Színészként dolgozva a színjátszásban is más stílusokkal találkoztam, amikhez kénytelen voltam valamelyest alkalmazkodni. Viszont tanárként dolgozva Amerikában olyan szabadságot kaptam, amiben lehetőségem volt a kísérletezésre, és annak megtapasztalására, hogy a másféle kultúrkörben élő egyetemi hallgatók fogékonyak-e az ún. európai stílusú színjátszásra, amiből egyébként az összes Amerikában használatos módszer kiindult.

Lehetséges-e olyan jól kivitelezhető, élvezetes és az elérni kívánt célokat világosan kijelölő gyakorlatsorokat kialakítani, amelyek segítségével a hallgatók képesek lesznek magukat a színpadon magabiztosabbnak érezni, a szerepüket pontosabban megközelíteni, és amitől a csapatmunka is gördülékenyebb és összehangoltabb lesz? Az ebből a célból már az amerikai diákok számára összeállított tematikámban arra kerestem a választ, hogy működik-e ez a sokféle stílust magában foglaló, a rugalmassága és nyitottsága miatt „európai”-nak nevezett metodika. Mivel igazodnom kellett az amerikai kultúrába ágyazott igényekhez és követelményekhez, az elérendő célokat pontosan ki kellett jelölnöm és megindokolnom, ezért a gyakorlatokat mindig egy bizonyos megismerési folyamat köré építettem.

Színészként vezetett munkanaplómban azt szándékoztam megvilágítani, hogy az általam megalkotott fúziós technika hogyan működik a gyakorlatban, például egy próbafolyamat során. Egy új előadáson dolgozva felhasználtam a tanári munkámból és a tematikám megalkotásához vezető okokról gyűjtött ismereteimet, így a megfelelően kiválasztott gyakorlatokat tudtam javasolni színésztársaimnak, amelyek megkönnyítették és élvezetesebbé is tették a próbákat, ugyanakkor hozzásegítettek minket ahhoz, hogy jól funkcionáló csapatként tudjunk együttműködni.

III. Az amerikai viszonyok között a gyakorlati tapasztalataimnak megfelelően átdolgozott alapmetodikám működik-e, értékes-e a hazai körülmények és követelmények mellett?

Elképzeléseim szerint az általam kidolgozott munkamódszerben, melyben a széleskörű és sokrétű európai hagyományokat ötvöztem az amerikai iskolák megértésre törekvő alaposágával, valamint azzal az alapvető igénnyel, hogy a gyakorlatok során alkalmazott elméleti háttérrel a lehető legalaposabban feltárva világítsam meg az egyes feladatok célját és hasznát, a hazai színészképzésben is alkalmazható gyakorlatsorokat sikerült összeállítanom. Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy a tanulási és tanítási folyamaton és a művészi munkán keresztül hogyan működik (és működik-e?) az a fúzió, amely a hagyományos gyökerű, de már több úton továbbfejlődött európai, illetve az európai gyökerű, de az igények mássága miatt eltérő utakon elinduló amerikai színházi iskolák között jöhet létre.

A kutatás ezen szakaszában további gyakorlati elemekkel bővítettem a kidolgozott tematikám alkalmazásából származó tapasztalataimat a 2018-ban az SZFE felvételi előkészítőjében magyar fiataloknak tartott foglalkozásokon. Ezen a kurzuson az amerikai diákok oktatása során kialakított módszeremből indultam ki. Mivel az Amerikában használt tematikámat úgy állítottam össze, hogy rugalmasan alakítható legyen az időbeli korlátokhoz alkalmazkodva, itthon négy, változó időtartamú alkalomból álló foglalkozásra osztottam a feldolgozandó anyagot. A négy alkalommal tárgyalt szempontokat nem csak a fizikai gyakorlatokon, hanem – igazodva a hazai körülmények kívánalmaihoz - magyar verseken való egyéni és csoportmunkával is gazdagítottam. Ennek a kurzusnak az eredményeit felhasználva igyekeztem választ adni a III. tézisemre.